

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN SALDIRGANLIK DÜZEYLERİNİN YETERSİZLİK DUYGULARI AÇISINDAN İNCELENMESİ*

³Ayşe KIZILTAŞ

Özet

Bu çalışma üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleriyle yetersizlik duyguları arasında bir ilişki olup olmadığının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. İlişkisel tarama modeliyle gerçekleştirilen çalışmanın katılımcıları, Anadolu Üniversitesi'nin farklı fakültelerinde okuyan 305 (192 kadın, 113 erkek) lisans öğrencileridir. Araştırmada, "saldırganlık ölçeği" ve "yetersizlik duygusu ölçeği" kullanılmıştır. Araştırmanın verileri, Pearson Momentler Çarpımı Korelasyonu, Bağımsız Örneklem t Testi ve Çoklu Regresyon Analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleriyle yetersizlik duygusu ve yetersizlik duygusu ölçeğinin alt boyutları olan cesaretin kırılması, yararsız üstünlük çabası ve kendi değerini yadsıma değişkenleri arasında anlamlı düzeyde pozitif ilişki gözlenmiştir. Ayrıca erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyinin kadınlardan yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmüştür. Cinsiyet, cesaretin kırılması ve yararsız üstünlük çabası değişkenlerinin saldırganlığı yordadığı bulunmuştur. Üniversitelerde öğrencilere yönelik koruyucu- önleyici ruh sağlığı hizmetleri planlanırken bulgular göz önünde bulundurularak öğrencilerde yeterlilik duygusu ve öz saygıyı arttırmaya yönelik programların geliştirilmesi yerinde olacaktır.

---

*Bu çalışma 4. Dünya Psikoloji ve Sosyoloji Konferansı (WCPS-2015) Roma- İtalya'da (25-28 Kasım 2015) Poster Bildiri olarak sunulmuştur.

³ Sosyal Hizmet Uzmanı, Anadolu Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi

İletişim: aysekiziltas@anadolu.edu.tr

Anahtar Kelimeler: Üniversite Öğrencisi, Saldırganlık Düzeyi, Yetersizlik Duygusu, Sosyal Hizmet

INVESTIGATION UNIVERSITY STUDENTS' AGGRESSION LEVELS IN TERMS OF INFERIORITY FEELINGS

Summary

In this study investigated whether university students' inferiority feeling were significant predictors of their aggression levels. The correlational research design was used as study method. The participants of the study were 305 (192 females and 113 males) undergraduate students from different faculties of Anadolu University. Aggression Scale and Inferiorty Feeling Scale were used in the study. The research data were analyzed by Pearson correlations, independent samples t test and multiple regression analysis. The findings indicated that University students' aggression levels are positive correlated with inferiority feeling and its subscales which are discouragement, superiority useless effort and denial of self- worth. Additionally, aggression levels of men were higher than women and significant differences were found between men and women in terms of their aggression levels. The findings showed that gender, discouragement and superiority useless effort were significant predictors of aggression. Findings should be considered when planning preventive and protective mental health services. This services should be oriented to increase self- esteem and self-efficacy of university students.

Key Words: University Student, Aggression Level, Inferiorty Feeling, Social Work

1. Giriş

Saldırganlık Ülkemizde ve Dünyada bireysel ve toplumsal düzeyde gündemini korumaktadır. Psikoloji sözlüğünde (Budak, 2005, s. 648-649), öfke, düşmanlık, rekabet, engellenme, korku gibi durumlardan kaynaklanan ve karşısındakine zarar vermeyi, onu durdurmayı, ona engel olmayı ya da kendini korumayı hedefleyen fiziksel, sözel veya sembolik her türlü davranış olarak tanımlanan saldırganlık, toplumsal bir varlık olan insanın çevresiyle olan ilişkilerinde zaman zaman ortaya çıkabilmektedir.

Başkalarını inciten ya da incitebilecek her türlü davranış olarak tanımlanan saldırganlık, Freud, McDougall, Lorenz gibi bazı "içgüdüsel" kuramcılar tarafından biyolojik temelli tanımlanmış, saldırganlık dürtü ya da içgüdülerinin doğuştan itibaren insanda bulunduğu savunulmuştur (Freedman, Sears, Carlsmith, 1993, s. 239). Engellenme- saldırganlık modeli, kişinin saldırgan davranmaya güdülü olduğunu, ancak bu güdünün doğuştan değil, içsel ya da dışsal engellenmenin yarattığı bir dürtüden beslendiğini ileri sürmüştür (Freedman, Sears, Carlsmith, 1993, s. 243). Sosyal öğrenme kuramının öncüsü Bandura (1983, ss. 1-40), kişiyi saldırganlığa iten faktörlerin dışsal olduğunu ve öğrenilmiş bir davranış olduğunu vurgulamış, kişisel zarar verme veya mülkün hasara uğramasıyla sonuçlanan davranış olarak tanımlamıştır.

Saldırganlık, getirilen kuramsal açıklamaların yanı sıra türleri, etkileyen faktörler ve önlemeye yönelik uygulamaların incelendiği araştırmalara konu olmuştur. Araştırmacıların yıkıcı, edilgen saldırganlık ve atılganlık, fiziksel saldırganlık, sözel saldırganlık, ilişkisel ve sosyal saldırganlık, romantik ilişkisel saldırganlık (Abasiubong, Abiola ve Udofia, 2011; Bagner, Storch, ve Preston, 2007; Baker ve Stith, 2008; Clinton, Crothers, Kolbert, Hughes, Schreiber, vd., 2014; Crothers, Kolbert, Kanyongo, Field ve Schmitt, 2014; Froeschle ve Riney, 2008; Hasta ve Güler, 2013; Kennedy-Lightsey ve Myers, 2009; Prather, Dahlen, Nicholson ve Bullock-Yowell, 2012; Schrod, 2003) gibi saldırganlık türleri üzerinde durdukları gözlenmiştir.

Üniversite gençliği nüfusumuzun önemli bir kesimini oluşturmaktadır. "Geç ergen", "genç yetişkin" gibi ifadelerle (Hunt & Eisenberg, 2010; Kılıççı, 1992) anılan bu dönem gençlerin kendi sorumluluklarını almalarının beklendiği bir dönemdir. Özellikle üniversite eğitiminin ilk yılları gençlerin yeni bir kente ve akademik yaşama uyum, bireysel sorunlar, kendi sorumluluğunu almak durumunda olmanın verdiği bir takım psikolojik sıkıntıları da beraberinde getirebilmektedir (Baker ve Bıçak, 2006; Kacur ve Atak, 2011; Mowbray, Megivern ve Mandiberg, 2006; Türküm, Kızıltaş ve Sarıyer, 2004). Öğrencilerin, engellenmişlik ve zorlanmalar karşısında verebileceği tepkilerden biri olan saldırganlığın da farklı değişkenler açısından incelenmesi gerekmektedir. Saldırgan davranışın ortaya çıkmasında pek çok faktör etkili olabilmektedir (Baker ve Stith, 2008; Hasta ve Güler, 2013). Gençlerin saldırganlık düzeylerini olumlu ya da olumsuz etkileyen faktörlerin belirlenmesi, önlenmesi açısından oldukça önemli görünmektedir. Bu yılların gerektirdiği gelişimsel görevleri sağlıklı bir şekilde tamamlayabilmeleri var olan sorunlarının belirlenmesi, çözüm önerilerinin geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Sorunların belirlenmesi ise üniversite öğrencilerini konu alan araştırmalarla mümkün görünmektedir.

Üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bazı araştırmalarda; empatik eğilim ve küçümseyici ilişki tarzının yıkıcı ve edilgen saldırganlığı etkilediği (Hasta ve Güler, 2013), besleyici ilişki tarzlarının saldırganlıkla negatif yönde; ketleyici/zehirleyici ilişki tarzlarının ise saldırganlıkla pozitif yönde ilişkili olduğunu ve bu ilişki tarzlarının saldırganlığı anlamlı bir şekilde yordadığı (Koç, 2014) pasif saldırganlıkla yeterlik ve ilişki temel psikolojik gereksinimleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu (Çetin, Gezer, Yıldız ve Yıldız, 2013), iletişim ve problem çözme becerilerinin saldırganlık düzeyini yordadığı (Kurtyılmaz ve Can, 2010), sürekli öfkenin ilişkisel saldırganlığı yordadığı (Prather vd., 2012), erkeklerde düşük öfke kontrolü becerilerinin fiziksel saldırganlığı yordadığı (Baker ve Stith, 2008), alkol kullanımı ve sosyal kaygının erkeklerde cinsel saldırganlığı yordadığı (Calzada, Brown ve Doyle, 2011), romantik ilişkisel saldırganlıkla sosyal kaygı, yalnızlık, depresif belirtiler,

alkol ve madde kullanımı arasında pozitif yönlü ilişki olduğu (Bagner vd., 2007) bulunmuştur.

Adler'in kişilik kuramında ortaya koyduğu, her insanın bir biçimde yaşadığı ancak, telafi etmeye çabaladığı yetersizlik duygusu, sağlıklı bir biçimde telafi edilmediğinde, bireyin çevresine zararlı davranışlar sergilemesine neden olabilmektedir. Adler (1985, ss. 62- 63), bir amacın ortaya atılmasına yol açan ve bu amacın biçim kazanmasına yardım eden şeyin aşağılık, güvensizlik ve yetersizlik duygusu olduğunu ifade eder. Ortaya koyduğu amaç, bireye üstünlük duyma olanağı sağlamalı ve kişiliğini, hayatı yaşamaya değer bir duruma yükseltmelidir. Bu telafi çabasının nedeni yetersizlik duygusundan kurtulmaktır. Birçok insan, yetersizlik duygusundan gerçekçi ve memnuniyet verici bir sonuçla kurtulmak için çabalar (Adler, 2000, ss. 53-73). Yetersizliği telafi çabası yararlı bir şekilde gerçekleştirilmezse, telafide aşırılığa, güçlülük, üstünlük eğiliminde aşırılığa neden olabilir. Kişi kendisi için olduğu kadar çevresi için de zor bir bireye dönüşebilir, birçok insanla çatışır. Yetersizlik duygusu, içinde sosyal yaşama dair kaygılar barındırır. Adler (1985, ss. 222-226) ayrıca, öfke duygusunu güçlülük ve hakimiyet arzusunun dışı vurumu olarak tanımlar. Öfkede aşağılık ve üstünlük duygularının çatıştığını, öfkeli insanların güçlü olma çabalarının aşağılık duygusundan geldiğini, kendi değerlerini bir başkasının zararına da yükseltmeye çabalayarak, saldırgan davranabildiklerini belirtmiştir. Öfkenin yanı sıra, suçluluk, uyumsuzluk, cesaretsizlik, yalnızlık, güvensizlik de yetersizlik duygusunun yol açtığı duygulardır.

İlgili literatürde saldırganlığı yetersizlik duygusu bağlamında ele alan araştırmaların sınırlı olduğu göze çarpmaktadır. Üniversite öğrencisi erkeklerin kadınlara karşı düşmanlıklarını kişisel yetersizlik ve samimiyet açısından inceleyen bir araştırmada (Cowan ve Mills, 2004), yetersizlik duygusu, bireysel benlik saygısı, kolektif benlik saygısı, iyimserlik eğilimi, yaşam memnuniyeti, kişiler arası kontrol (içsel kontrol, tesadüfi kontrol ve güçlü diğerleri tarafından kontrol) gibi beş ayrı ölçme aracıyla belirlenmeye

çalışılmıştır. Erkeklerin yetersizlik duygularının kadınlara karşı düşmanlıkla çok güçlü ilişkilerinin olduğu gözlenmiştir. Benlik saygısı ve iyimserlikleri ve iyilik hali puanları düşük erkeklerin kadınlara karşı daha yoğun düşmanlık besledikleri bulunmuştur. Erkek örneklem grubuyla baskınlık, cinsiyetçilik ve yetersizlik duygularının incelendiği bir araştırmada (Damon, 2003), hipotezin aksine cinsiyetçilik açısından daha itaatkâr tutumlara sahip erkeklerin benlik saygılarının baskın erkeklere göre daha düşük olduğu bulunmuştur.

Üniversitede okuyan erkek öğrencilerle gerçekleştirilen bir araştırmada (Casselmann ve Rosenbaum, 2014), erkek öğrencilerin aşırı erkeksilikleri ve babalarının kendilerini reddetmelerine ilişkin algılarının saldırganlığı etkilediği ve erkeklerin geleneksel erkeksi düşünce tarzı açıklamaları, erkeksi cinsiyet rol vurguları, benlik saygısı ve öfkenin de buna aracılık ettiği gözlenmiştir. Saldırganlığı utanç duygusu açısından inceleyen bir araştırmada (Hedgpeeth,2006), dürtüsel ve fiziksel saldırganlıkla utanç duygusu arasında pozitif yönlü bir ilişki olduğu bulunmuştur. Görüldüğü gibi yetersizlik duygusuyla saldırganlığı birlikte ele alan araştırmalarda yetersizlik duygusu, benlik saygısı, utanç duygusu gibi boyutlar açısından incelenmiştir.

Yirmi iki üniversiteden yirmi altı sosyal hizmet akademisyeninin katıldığı bir araştırmada, katılımcılar, sosyal hizmet ve diğer bölüm öğrencilerinin sıklıkla psikososyal stresörlere maruz kaldıkları, duygusal problemler ya da psikiyatrik bozukluklar yaşayabildiklerini, bazı öğrencilerin izole bir yaşam sürme eğiliminde oldukları, kişilerarası iletişim becerilerinin zayıf olduğu, çevrelerine karşı kendilerini açma yetersizliği ya da akranlarına ve çevrelerine karşı düşmanca davranışlar sergilediklerini belirtmişlerdir. Araştırmaya katılan akademisyenler, bu öğrencileri zaman zaman görev yaptıkları üniversitelerin ruh sağlığı merkezlerine ya da psikolojik danışma merkezlerine yönlendirdiklerini belirtmişlerdir (Mazza, 2015).

Yükseköğretim kurumlarında çeşitli uyum güçlükleri yaşayan, ekonomik, psikososyal ve psikiyatrik sorunlar yaşayan dezavantajlı üniversite

öğrencilerine yönelik koruyucu önleyici ya da tedavi edici ruh sağlığı hizmetleri veren sağlık kuruluşları, merkez ya da birimler yer almaktadır. Bu kurumlarda sosyal çalışmacılar da ekip çalışması içerisinde sosyal hizmet müdahalelerini yerine getirmektedirler. Üniversitelerin ruh sağlığı hizmeti veren kurumlarında görev alan sosyal çalışmacılar ve diğer meslek elemanlarının, hizmet verdikleri üniversite gençliğinin gelişimsel özelliklerine, sorunların değerlendirilmesi, uygun müdahalenin gerçekleştirilmesi, gerektiğinde bir psikiyatri kliniği bulunan sağlık kuruluşuna yönlendirmenin yapılmasına ilişkin mesleki bilgi ve beceriye sahip olmalarının yanı sıra (Oral ve Tuncay, 2012; Vonk, Markward ve Arnold, 2000), öğrencilerin yaşadıkları sorun alanlarına ilişkin güncel verilere de gereksinim duymaktadırlar. Bu yönüyle değerlendirildiğinde üniversite öğrencilerinin saldırganlık duygularıyla ilişkili olabilecek değişkenlerin ele alınmasının da gerekli olduğu görülmektedir.

Saldırganlığın yetersizlik duygusu, benlik saygısı gibi değişkenlerle ilişkili olduğu görülmektedir. Ancak ülkemizde saldırganlığı doğrudan yetersizlik duygusu bağlamında ele alan araştırmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmayla üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygularının saldırganlık düzeylerini yordayıp yordamadığının araştırılması amaçlanmıştır.

Bu kapsamda:

1. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve yetersizlik duygularının cinsiyete göre değişip değişmediği,
2. Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleriyle yetersizlik duygusu ve alt boyutları arasında bir ilişkinin olup olmadığı,
3. Üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve yetersizlik duygusunun saldırganlık düzeyini yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

2. Yöntem

2.1. Örneklem

Araştırmanın veri grubu 192 (% 63.0) kadın, 113 (% 37.0) erkek olmak üzere toplam 305 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların yaş aralığı 18-36, yaş ortalaması ise 21.21'dir. Araştırmaya Anadolu Üniversitesi'nin İktisadi ve İdari Bilimler, Hukuk ve Sağlık Bilimleri Fakülteleri'nde öğrenimini sürdürmekte olan birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü sınıf üniversite öğrencileri katılmıştır.

2.2. İşlem

Veriler Mayıs 2014'te yaklaşık on günlük bir sürede toplanmıştır. Veri toplama araçları, öğrencilere araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Katılımcılara çalışmanın amacı, hakları ve ölçekleri doldururken dikkat edilmesi gereken noktalar açıklandıktan sonra uygulamaya başlanmıştır. Ölçeklerin uygulanması yaklaşık 15- 20 dakikalık bir süreyi kapsamıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların cinsiyet, yaş gibi demografik bilgilerinin yanı sıra, Yetersizlik duygusunu belirlemek için Yetersizlik Duygusu Ölçeği (YED), saldırganlık eğilimlerini belirlemek için ise Saldırganlık Ölçeği (SÖ) uygulanmıştır.

Saldırganlık Ölçeği (SÖ): Tuzgöl (1998) tarafından lise öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini belirlemek üzere geliştirilen "Saldırganlık Ölçeği", Tok (2001) tarafından üniversite öğrencilerine uyarlanmıştır. 5'li likert tipi bir ölçektir. (5) Her Zaman Geçerli, (4) Sıklıkla Geçerli, (3) Arasına Geçerli, (2) Nadiren Geçerli, (1) Hiç Geçerli Değil anlamına gelecek şekilde puanlanması istenmektedir. Ölçeğin 30 maddesi saldırganlıkla ilgili, 15 maddesi de saldırgan olmayan davranışlarla ilgilidir. Ölçekten alınan toplam puanın yüksekliği, saldırganlık düzeyinin arttığının göstergesidir. Saldırganlık ölçeğinden alınabilecek en düşük puan 45, en yüksek puan ise 225'tir. 50 üniversite öğrencisinden oluşan bir gruba iki hafta ara ile ölçeğin

uygulanması sonucunda, Pearson Momentler Çarpım korelasyon kat sayısı .83, Cronbach α güvenilirlik katsayısı ise .84 olarak bulunmuştur. Elde edilen değerlere göre, ölçeğin bu araştırma için güvenilir bir ölçek olduğu sonucuna varılmıştır. Ölçeğin üniversite öğrencileri üzerinde geçerliliğini test etmek amacıyla, araştırmacı tarafından 50 üniversite öğrencisi üzerinde Kiper (1984) tarafından geliştirilen “Saldırganlık Ölçeği” ile benzer ölçekler geçerliliğine bakılmış ve korelasyon kat sayısı .80 bulunmuştur.

Yetersizlik Duygusu Ölçeği (YDÖ): Adleryen Yaklaşımına dayalı, üniversite öğrencilerinin yetersizlik duygusunu ölçmeye dönük olarak geliştirilmiş (Akdoğan ve Ceyhan, 2014), 20 madde ve üç alt boyuttan oluşan bir ölçektir. Beşli likert tipi bir ölçek olup, (1) Her Zaman, (2) Sık Sık, (3) Ara Sıra, (4) Nadiren ve (5) Hiçbir Zaman anlamına gelmek üzere puanlaması istenmektedir. Ölçeğin üç alt boyutundan ayrı ayrı puan elde edilmekle birlikte, ölçekten toplamda 20-100 arası puan elde edilmektedir. Puanın yüksekliği bireyin yetersizlik duygusunun şiddetini göstermektedir. Geçerlik çalışmasında maddelerin tamamının toplam varyansın %43.63’ünü açıkladığı, ayrıca ölçeğin Kısa Semptom Envanteriyle .76; Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri ile -.74; Sosyal Karşılaştırma Ölçeği ile de -.66 düzeyinde ilişki gösterdiği belirlenmiştir. Güvenirlik çalışmalarında Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .86, test-tekrar test güvenirliliği ise .88 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin alt boyutlarından olan “cesaretin kırılması”, yetersizliği ortadan kaldırmadaki motivasyon eksikliği; “kendi değerini yadsıma”, bireylerin kendi yeterliklerini aşağılama eğilimi; “yararsız üstünlük çabası” da, yetersizlik duygusunun olumsuz etkilerini yok etmeye yönelik ve zaman zaman başkalarına dönük olabilen bir çabayı ifade etmektedir (Akdoğan ve Ceyhan, 2014).

3. Bulgular

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ile yetersizlik duygusu ve alt boyutları arasındaki ilişkiyi incelemek için Pearson Momentler Çarpımı

korelasyonu yapılmış ve bulgular tablo 1’de gösterilmiştir. Temel analizler iki değişken arasında doğrusal bir ilişki olduğunu göstermiştir.

Tablo 1. Üniversite Öğrencileri İçin Saldırganlık ile Yetersizlik Duygusu ve Yetersizlik Duygusunun Alt Boyutları Arasındaki Korelasyonlar

Değişkenler	1	2	3	4	5
1. Saldırganlık	-	.336**	.308**	.171*	.318**
2. Yetersizlik Duygusu		-	.799**	.715**	.681**
3. Cesaretin Kırılması			-	.575**	.315**
4. Kendi Değerini Yadsıma				-	.184*
5. Yararsız Üstünlük Çabası					-
Aritmetik ortalama	113.51	54.42	21.10	13.51	19.63
Ss	16.79	10.18	4.86	3.27	4.19

*p<.05

**p<.01

Tablo 1 incelendiğinde, saldırganlık ile yetersizlik duygusu ($r = .336$, $p < .01$), cesaretin kırılması ($r = .308$, $p < .01$), yararsız üstünlük çabası ($r = .318$, $p < .01$) değişkenleri arasında ortalama bir anlamlılık düzeyinde pozitif ilişki, kendi değerini yadsıma ($r = .171$, $p < .05$) değişkeniyle de zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Kadın ve erkek üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri, yetersizlik duygusu ve cesaretin kırılması, kendi değerini yadsıma, yararsız üstünlük çabası alt boyutları bağımsız örneklem t testi yapılarak karşılaştırılmış, bulgular tablo 2’de sunulmuştur.

Tablo 2. Üniversite Öğrencilerinin Cinsiyetlerine Göre Saldırganlık Düzeyleri Yetersizlik Duyguları ve Alt Boyutlarına Ait Puan Ortalamaları, Standart Sapmaları ve t Değerleri

	Cinsiyet	N	Ort.	Standart Sapma	t Değeri
Saldırganlık	KADIN	192	112.09	16.67	-2.76**
	ERKEK	113	117.95	19.76	
Yetersizlik Duygusu	KADIN	192	55.09	9.01	1.51
	ERKEK	113	53.26	11.87	
Cesaretin Kırılması	KADIN	192	21.83	4.91	2.77**

Kendi Değerini Yadsıma	ERKEK	113	20.12	5.71	- 1.50
	KADIN	192	13.36	3.22	
Yararsız Üstünlük Çabası	ERKEK	113	13.97	3.81	1.47
	KADIN	192	19.89	3.94	
	ERKEK	113	19.17	4.55	

** $p < .01$

Tablo 2’de görüldüğü gibi, Erkek öğrencilerin saldırganlık düzeyi (ort. = 117.95, ss = 19.76) kadınların saldırganlık düzeyinden (ort. = 112.09, ss = 16.67) daha yüksektir ve istatistiksel olarak anlamlıdır [$M = -5.84$, (10.02, -1.67), $t(303) = -2.76$, $p = .006$].

Kadınların cesaretin kırılması duygusunun (ort. = 21.83, ss = 4.91), erkeklerin cesaretin kırılması duygusundan daha yüksek olduğu (ort. = 20.12, ss = 5.71) ve istatistiksel olarak anlamlı [$M = 1.71$, (.50- 2.93), $t(303) = 2.77$, $p = .006$] olduğu gözlenmiştir.

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleriyle arasında anlamlı ilişkiler elde edilen yetersizlik duygusunun alt boyutları olan cesaretin kırılması, kendi değerini yadsıma, yararsız üstünlük çabası ve cinsiyet değişkenlerinin, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyini yordayıp yordamadıklarının belirlenmesi amacıyla gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi sonuçları Tablo 3’te sunulmaktadır.

Tablo 3 incelendiğinde, cesaretin kırılması, yararsız üstünlük çabası ve cinsiyet değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini anlamlı biçimde yordadıkları ($R^2=.229; F_{(4-300)}=22.294, p<.01$) ve bu üç değişkenin birlikte öğrencilerin saldırganlık düzeylerindeki toplam varyansın %22.9'unu ($R^2=.229, p<.01$) açıkladıkları görülmektedir. Tablo 3'teki standardize edilmiş regresyon katsayıları incelendiğinde, yordayıcı değişkenlerin, cinsiyet ($\beta=.226$), cesaretin kırılması ($\beta=.303$) ve yararsız üstünlük çabası ($\beta=.255$) şeklinde olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, saldırganlık düzeyiyle anlamlı ilişkiler gözlenen kendi değerini yadsıma değişkeninin ise üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerinin anlamlı yordayıcısı olmadığı belirlenmiştir.

Tablo 3. Saldırganlığın Yordayıcıları Olarak Cesaretin Kırılması, Kendi Değerini Yadsıma, Yararsız Üstünlük Çabası ve Cinsiyet Değişkenlerine İlişkin Çoklu Regresyon Analizi Sonuçları

Değişkenler	B	SH _B	β	t	p
Kesme	59.838	6.000	-	9.973	.000
Cinsiyet	8.457	1.978	.226	4.275	.000
Cesaretin Kırılması	1.036	.246	.303	4.219	.000
Kendi Değerini Yadsıma	-.053	.355	-.010	-.148	.882
Yararsız Üstünlük Çabası	1.100	.236	.255	4.656	.000

$R^2=.229; F_{(4-300)}=22.294, p<.01$

4. Tartışma

Üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri ve yetersizlik duygularının cinsiyete göre değişip değişmediği, üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleriyle yetersizlik duygusu ve alt boyutları arasında bir ilişkinin olup olmadığı, üniversite öğrencilerinin cinsiyet ve yetersizlik duygusunun saldırganlık düzeyini yordayıp yordamadığı incelenmiştir.

Saldırganlık ile yetersizlik duygusu, yetersizlik duygusunun alt boyutlarından cesaretin kırılması ve yararsız üstünlük çabası değişkenleri arasında ortalama bir anlamlılık düzeyinde pozitif ilişkiler, saldırganlık düzeylerinin, kendi değerini yadsıma alt boyutuyla arasında da zayıf düzeyde pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu gözlenmiştir.

Araştırmanın bu bulgusu, bir başka araştırmanın (Cowan ve Mills, 2004), erkeklerin yetersizlik duygularının kadınlara karşı düşmanlıkla çok güçlü ilişkilerinin olduğu, benlik saygısı ve iyimserlikleri ve iyilik hali puanları düşük erkeklerin kadınlara karşı daha yoğun düşmanlık besledikleri bulgusunu destekler niteliktedir. Diğer bazı araştırmalarda da, besleyici ilişki tarzlarının saldırganlıkla negatif yönde; ketleyici/zehirleyici ilişki tarzlarının ise saldırganlıkla pozitif yönde ilişkili olduğu (Koç, 2014), öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerileriyle saldırganlık düzeyleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu (Kurtıılmaz ve Can, 2010), pasif saldırganlıkla yeterlilik ve ilişki temel psikolojik gereksinimleri arasında negatif yönlü bir ilişki olduğu (Çetin vd., 2013) bulguları da, bu araştırmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Araştırmanın bulgularından biri de erkek öğrencilerin saldırganlık düzeylerinin kadınların saldırganlık düzeylerinden daha yüksek oluşudur. Araştırmanın bu bulgusu üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilen bir başka araştırmanın, kadınların yıkıcı ve edilgen saldırganlık puanlarının erkeklerinkinden düşük olduğu (Hasta ve Güler, 2013; Koç, 2014) ve erkeklerin şiddet eğilimlerinin

kadınlardan daha yüksek olduğu (Kodan Çetinkaya, 2013) bulgusunu destekler niteliktedir. Bir başka araştırmada ise, kadınların yıkıcı saldırganlık ve atılganlık puanlarının erkeklerden yüksek olduğu gözlenmiştir. Saldırganlık türlerinin cinsiyet açısından incelendiği başka bir araştırmada, erkeklerde fiziksel saldırganlık kadınlarda ise sözel saldırganlık puanlarının yüksek olduğu (Abasiubong vd., 2011) belirlenmiş, bir diğer araştırmada da, son bir yıl içerisinde erkeklerin % 31.8'inin, kadınların da % 41.4'ünün partnerlerine fiziksel şiddet uyguladıkları bulunmuştur (Baker ve Stith, 2008). Bazı araştırmalar da saldırganlık açısından cinsiyetler arası fark olmadığını göstermektedir (Bagner vd., 2007; E. E. Erşan, Doğan ve Doğan, 2009a; Kurtyılmaz ve Can, 2010; Prather, Dahlen, Nicholson ve Bullock- Yowell, 2012). Farklı bulguların ortaya çıkması kültürlerarası farkları akla getirmekle birlikte, bu konuda nitel araştırmaların da gerçekleştirilmesinin gerekliliğini ortaya koymaktadır.

Araştırmada ayrıca kadınların cesaretin kırılması duygusunun, erkek öğrencilerin cesaretin kırılması duygusundan daha yüksek olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir. Bu bulgunun, benlik saygısını cinsiyet açısından inceleyen bir araştırmanın, kadınların insanlara güven duyma ve tartışmalara katılabilme düzeyinin erkeklerden düşük olduğu bulgusuyla (E. Erşan, Doğan ve Doğan, 2009b) benzerlik gösterdiği söylenebilir.

Araştırmanın bir diğer bulgusu, cesaretin kırılması, yararsız üstünlük çabası ve cinsiyet değişkenlerinin üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeylerini anlamlı biçimde yordadıklarıdır. Bu bulgu, bir araştırmanın Yetersizlik duygularının kadınlara karşı düşmanlıkla çok güçlü ilişkilerinin olduğu, benlik saygısı, iyimserlik ve iyilik hali puanları düşük erkeklerin kadınlara karşı daha yoğun düşmanlık besledikleri bulgusunu destekler niteliktedir. Bu bulgu toplumun kadın ve erkeklere ilişkin farklı beklentiler içerisinde oluşuyla yani toplumsal cinsiyet rolleriyle açıklanabilir (Kodan Çetinkaya, 2013)

5. Sonuç

Bulgular yetersizlik duygusuyla saldırganlık arasında bir ilişki olduğunu ve cesaretin kırılması ve yararsız üstünlük çabası alt boyutlarının saldırganlığı yordadığını göstermiştir. Üniversitelerde yeterlilik duygusu ve öz saygıyı arttırmaya yönelik gerçekleştirilecek koruyucu- önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin saldırganlığı azaltmada etkili olacağı söylenebilir.

Üniversite öğrencilerinin yeterlilik duygusunu arttırmak amacıyla psiko- eğitim grupları, seminerler düzenlenebilir. Özellikle üniversitelerin psikolojik danışma ve rehberlik merkezlerinde, sosyal çalışmacıların da yer aldığı çeşitli disiplinlerin işbirliği içerisinde bu amaca uygun olarak hizmetleri planlamaları yerinde olacaktır. Üniversitelerde görev alan sosyal çalışmacıların, ergen ve genç yetişkinlik gelişim dönemlerine ilişkin teorik bilgi, klinik uygulama teori ve pratiği, öğrencilerin maruz kaldığı tecavüz, intihar girişimi, yeme bozuklukları, kimlik sorunları gibi sorunları değerlendirebilmek ve müdahale edebilmek adına bilişsel davranışçı, psikodinamik ve psiko eğitim gibi kısa müdahale modellerine ilişkin bilgi ve beceri sahibi olmaları gerekli görünmektedir (Vonk, Markward ve Arnold, 2000). Araştırmanın bulgularının, saldırganlığı önlemeye yönelik etkili sosyal hizmet programları geliştirmede göz önünde bulundurulması umulmaktadır.

Literatürde doğrudan yetersizlik duygusuyla saldırganlığı inceleyen araştırmaların sınırlı olduğu gözlenmiştir. Bu araştırmanın örneklemi, Anadolu Üniversitesinin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi ve Hukuk Fakültelerinde okuyan öğrencilerle sınırlıdır. Araştırmanın sonuçları değerlendirilirken bu sınırlılık göz önünde bulundurulmalıdır. İncelenen araştırmaların birbirinden farklı bulguları, daha geniş kapsamlı kültürlerarası çalışmalara gereksinim olduğunu akla getirmektedir. Bu araştırmanın benzerlerinin nitel araştırmalarla desteklenmesi bulguların derinlemesine incelenmesini sağlaması ve veri çeşitliliği sunması bakımından ilgili alanlara katkı getirecektir. Ayrıca, yetersizlik duygusunu azaltmaya yönelik

gerçekleştirilecek koruyucu önleyici ruh sağlığı hizmetlerinin saldırganlık düzeyleri üzerindeki etkileri deneysel çalışmalarla da desteklenebilir.

6. Kaynaklar

Abasiubong, F., Abiola, T., & Udofia, O. (2011). A comparative study of aggression amongst Nigerian university students in Niger Delta region. *Psychology, Health & Medicine*, 16(1), 86–93. <http://doi.org/10.1080/13548506.2010.507775>

Adler, A. (1985). İnsan Tanıma Sanatı. İstanbul: Dergah Yayınları.

Adler, A. (2000). Yaşamın Anlam ve Amacı. İstanbul: Say Yayınları.

Akdoğan, R., & Ceyhan, E. (2014). Üniversite Öğrencileri İçin Yetersizlik Duygusu Ölçeği'nin Geliştirilmesi: Geçerlik ve Güvenirlik Analizleri. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 5(41), 117–128.

Bagner, D. M., Storch, E. A., & Preston, A. S. (2007). Romantic Relational Aggression: What about Gender? *Journal of Family Violence*, 22(1), 19–24. <http://doi.org/10.1007/s10896-006-9055-x>

Baker, C. R., & Stith, S. M. (2008). Factors Predicting Dating Violence Perpetration Among Male and Female College Students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 17(2), 227–244. <http://doi.org/10.1080/10926770802344836>

Baker, Ö. E., & Bıçak, B. (2006). Üniversite Öğrencilerinin Psikolojik Sorunları. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Dergisi*.

Bandura, Albert (1983). "Psychological Mechanisms of Aggression". *Aggression: Theoretical and Empirical*

Reviews. Volume 1: Theoretical and Methodological Issues. Ed.: Russell G. Geen ve Edward L. Donnerstein. New York: Academic Press.

Budak, S. (2005). Psikoloji Sözlüğü. Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.

Calzada, E. J., Brown, E. J., & Doyle, M. E. (2011). Psychiatric Symptoms as a Predictor of Sexual Aggression among Male College Students. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 20(7), 726–740. <http://doi.org/10.1080/10926771.2011.608184>

Casselmann, R. B., & Rosenbaum, A. (2014). Fathers, Sons, and Aggression: A Path Model. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23(5), 513–531. <http://doi.org/10.1080/10926771.2014.904464>

Clinton, A., Crothers, L. M., Hughes, T. L., Bell, G. R., Kolbert, J. B., Schmitt, A. J., ... Field, J. E. (2014). Aggression and emotional abuse: A cross-cultural investigation of relational and social aggression in female college students from Puerto Rico and the United States. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 23(2), 99–115.

<http://doi.org/10.1080/10926771.2014.872745> <http://doi.org/10.1080/19361521.2013.755652>

Cowan, G., & Mills, R. D. (2004). Personal inadequacy and intimacy predictors of men's hostility toward women. *Sex Roles*, 51(1-2), 67–78. <http://doi.org/http://dx.doi.org/10.1023/B:SERS.0000032310.16273.da>

Crothers, L. M., Kolbert, J. B., Kanyongo, G. Y., Field, J. E., & Schmitt, A. J. (2014). Relational and Social Aggression and Reflective Processing in a University Sample. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 23(6), 37–41. <http://doi.org/10.1080/10926771.2014.920451>

Çetin, M. Ç., Gezer, E., Yıldız, Ö., & Yıldız, M. (2013). Investigation of the relationship between aggression levels and basic psychological needs school of physical education. *International Journal of Human Sciences*, 10(1), 1738– 1753.

Damon, W. (2003). Dominance, sexism, and inadequacy: Testing a compensatory conceptualization in a sample of heterosexual men involved in SM. *Journal of Psychology & Human Sexuality*, 14(4), 25-45.

Erşan, E. E., Doğan, O., & Doğan, S. (2009a). Beden eğitimi ve antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi. *Cumhuriyet Tıp Dergisi*, 31, 231–238.

Erşan, E., Doğan, O., & Doğan, S. (2009b). Beden Eğitimi ve Antrenörlük Bölümü Öğrencilerinde Benlik Saygısı Düzeyi ve Bazı Sosyodemografik Özelliklerle İlişkisi. *Klinik Psikiyatri*, 12(1), 35–42.

Freedman, J.L., Sears, D.O. & Carlsmith, J.M. (1993). Sosyal Psikoloji. Çev: Prof. Dr. Ali Dönmez. Ankara:

İmge Kitabevi.

Froeschle, J. G., & Riney, M. (2008). Using Adlerian Art Therapy to Prevent Social Aggression among Middle School Students. *Journal of Individual Psychology*, 64(4), 416–431. Retrieved from <http://ezproxy.umsl.edu/login?url=http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=afh&AN=41775421&site=ehost-live&scope=site>

Hasta, D., & Güler, M. E. (2013). Saldırganlık: kişilerarası ilişki tarzları ve empati açısından bir inceleme. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 4(1), 64–104. http://doi.org/10.1501/sbeder_0000000051

Hedgepeth, S. F. (2006). *Shame And Aggression: Is There A Correlation?* Unpublished doctoral thesis,

University of Capella, Minneapolis, United States.

Hunt, J., & Eisenberg, D. (2010). Mental health problems and help-seeking behavior among college students. *Journal of Adolescent Health*, 46(1), 3-10.

Kacur, M., & Atak, M. (2011). Üniversite öğrencilerinin sorun alanları ve sorunlarla başetme yolları: Erciyes Üniversitesi örneği. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31(2), 273-297.

Kennedy-Lightsey, C. D., & Myers, S. a. (2009). College Students' Use of Behavioral Alteration Techniques as a Function of Aggressive Communication. *Communication Education*, 58(1), 54–73. <http://doi.org/10.1080/03634520802272299>

Kılıççı , Y. (1992). *Okulda Ruh Sağlığı* . Ankara: Şafak Matbaacılık.

Koç, B. (2014). Kişilerarası İlişki Tarzlarının Saldırganlık ile ilişkisi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(4), 160–182. Retrieved from <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/teke/article/download/5000092745/5000086284>

Kodan Çetinkaya, S. (2013). the Examination of the Relationship Between Tendency of Violence and Gender Roles Attitudes Among the University Students. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 1(2). <http://doi.org/10.7816/nesne-01-02-02>

Kurtyılmaz, Y., & Can, G. (2010). An Investigation of Turkish Preservice Teachers' Aggression Levels. *Education and Treatment of Children*, 33(1), 85–114. <http://doi.org/10.1353/etc.0.0082>

Mazza, E. T. (2015). Working With Students With Psychiatric Disabilities or Other

Emotional Problems. *Journal of Teaching in Social Work*, 35(4), 425-448.

Mowbray, C. T., Megivern, D., Mandiberg, J. M., Strauss, S., Stein, C. H., Collins, K., ... & Lett, R. (2006). Campus mental health services: Recommendations for change. *American Journal of Orthopsychiatry*.

Oral, M., & Tuncay, T. (2012). Ruh Sağlığı Alanında Sosyal Hizmet Uzmanlarının Rol ve Sorumlulukları. *Journal Of Society & Social Work*, 23(2).

Prather, E., Dahlen, E. R., Nicholson, B. C., & Bullock-Yowell, E. (2012). Relational aggression in college students' dating relationships. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 21(October 2014), 705-720. <http://doi.org/http://dx.doi.org/10.1080/10926771.2012.693151>

Tok, Y. (2001). *Cinsiyet rolleri ile ilgili farklı yargılara sahip üniversite öğrencilerinin saldırganlık düzeyleri*

Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Tuzgöl, M. (1998). *Ana-Baba Tutumları Farklı Lise Öğrencilerinin Saldırganlık Düzeylerinin Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Türküm, A. S., Kızıldaş, A., & Sarıyer, A. (2004). Anadolu Üniversitesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Merkezi'nin hedef kitesinin psikolojik ihtiyaçlarına ilişkin ön çalışma. (The Preliminary study about the psychological needs of the target audience of Anadolu University Psychological Counseling and Guidance Center) *Türk Psikolojik Danışma Rehberlik Dergisi*, 3, 15-37.

Schrodt, P. (2003). Student perceptions of instructor verbal aggressiveness: The Influence of Student Verbal Aggressiveness and Self-esteem. *Communication Research Reports*, 20(3), 240-250. <http://doi.org/10.1080/08824090309388822>

Vonk, M. E., Markward, M. M., & Arnold, E. (2000). Social work practice in higher

education: Two case studies. *Journal of Social Work Education*, 36(2), 359-371.